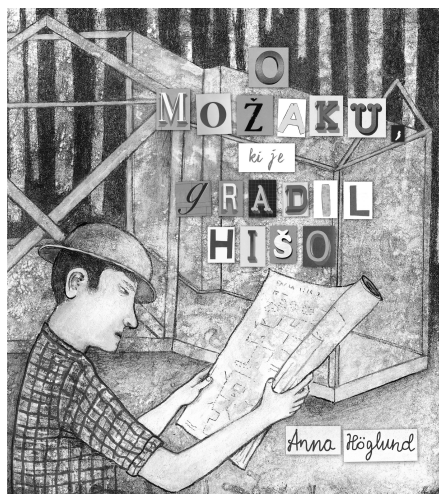

KAJ PRAVZAPRAV POMENI ZAPRAVLJATI ČAS?

Anna Höglund: *O možaku, ki je gradil hišo*. Prevod Iva Klemenčič. Pivec, Maribor 2022.

O možaku, ki je gradil hišo podpisuje švedska besedna in likovna ustvarjalka, ki je tudi avtorica knjige – verjetno najboljše opisane kot kratek risoroman – *Biti jaz*. Prva je slikanica, druga pa je torej prvenstveno namenjena najstnikom, a o tem, da dejansko nagovarja precej širši krog bralcev priča že dejstvo, da je dobila kritiko v *Mladini*, kamor mladinske knjige običajno ne najdejo poti. Prvoosebna pripovedovalka je stara trinajst in razmišlja o marsičem – o sebi, puberteti, menstruaciji, fantih, razlikah med spoloma, (ne)enakopravnosti, družbi, v kakršno se je rodila ... Po eni strani se torej ukvarja s tipično najstniškimi vprašanji, ki pa preraščajo v univerzalna, takšna, ki jim tudi odrasli še nismo prišli nujno povsem do dna. Ali pa si jih niti ne zastavimo, čeprav bi si jih morali. Oziroma to naredimo prereditko. *O možaku, ki je gradil hišo* primarno nagovarja mlajše bralce, tudi tiste, ki v dekodiranju črk sploh še niso samostojni, a tudi ta po tematski plati naččenja vprašanja, ki presegajo zgolj otroškega naslovnika.

Kaj je torej tema novega prevoda? Za začetek lahko namignem, da je zelo zgovorna raba nedovršnega glagola v naslovu – možak namreč hišo gradi, nikoli pa je do konca ne zgradi. Osnovna tema je namreč odtekanje časa, ki je večkrat eksplicitno omenjeno: »Minilo je še eno leto, ki se ni nikoli vrnilo.« ali: »Medtem je čas tekkel, kar seveda vedno počne. Toda na neki nenavaden način se je zdelo, da sedaj, ko možak ni bil več mlad, čas mineva hitreje.« Možaka prvič spoznamo, ko je, recimo, v najboljših letih, morda celo še mlad. Živi v skromni in majhni hiški na robu gozda, ki se mu zdi premajhna in preskromna. Meni nič tebi nič kupi novo, veliko, s katero pa prav tako ni zadovoljen, saj se ne more znebiti občutka, da živi v hiši nekoga drugega. Seveda je takoj pri roki rešitev, da jo poruši in si zgradi čisto svojo, umerjeno po lastnih željah, muhah in načrtih. Rečeno, storjeno. Stara-nova hiša je zravnana z zemljo, arhitekt in gradbinec sta najeta, možak pa je vseljen nazaj v svojo staro hiško, ki jo je na srečo obdržal. Sledi načrtovanje, izmišljevanje, sanjarjenje, popraviljanje in tako naprej, možakova hiša skratka ostaja in ostane nedokončan projekt, saj možak v svoji majhni skromni hišici vmes ostari, opeša in umre. Tako njegova »bodoča« hiša nikoli ne zaživi v blišču in veličini, kot sta ji bila dosanjana, saj tudi ona, vrsto let vsa zapuščena, ni odporna na zob časa. Bralec tako ob možaku, ki se iz mladca počasi, a gotovo spreminja v starca, mimogrede sledi procesu staranja; a ne samo ob njem, pač pa tudi ob stranskem liku deklice, njegove sosedice, ki je, pogosto upodobljena nekje ob strani, sprva majhna punčka, ki se vozi s kolesom in lovi ribe, nato (verjetno) kot šolarica (na eni ilustraciji je namreč upodobljena s torbo ali nahrbtnikom), kasneje kot dekle in ženska in na koncu kot babica. *O možaku, ki je gradil hišo* pa ni le zgodba o staranju in smrti, pač pa avtorica karseda nevsiljivo v dogajanje vpelje tudi temo

demence; v obdobju, ko možak zvečine samo še leži v domači postelji, некоč v roke vzame skico bazena, a ne ve več, za kaj naj bi pravzaprav sploh šlo, ter pomisli, da je bila morda mišljena kad za ptice ... Čez nekaj strani preberemo: »Vse pogosteje je pozabljal, kaj počne. Na koncu je popolnoma pozabil na hišo, ki jo je gradil, in je risal le še ptice.« Brez drame, tako pač v življenju (včasih) nanese. A slikanica Anne Höglund ni le slikanica o neizprosni minevanju časa in propadu (tako fizičnem kot mentalnem propadu človeka, kot tudi propadu stvari, torej stavbe), pač pa tudi knjiga o novih začetkih (gradnja nove hiše, deklica vmes dobi svoje otroke in kasneje vnuke ...) in spremembah. Predvsem pa je knjiga, ki zastavlja številna vprašanja; če želimo, seveda. Brez težav jo namreč preberemo tudi bolj površinsko, torej kot zgodbo nekega posameznika, ki je imel preobsežne načrte za čas, ki mu je bil odmerjen.

Je možak z načrtovanjem le zapravljaj čas, medtem ko je pravo življenje teklo mimo? Ali bolj polno živi deklica, ki se hodi kopat v bližnji potok, ali možak, ki za plavanje niti približno nima časa, saj mora sprejeti kup pomembnih odločitev glede hiše? Kdo od njiju zapravlja čas in kaj sploh pomeni zapravljati čas? Kako pomembno je, kaj posameznik pusti »za sabo«? Je sreča ali prekletstvo, če je človek sanjač z vedno novimi idejami in vizijami? Je sreča ali prekletstvo, če človek stremi le k najboljšemu? Nedvomno težka vprašanja. Ko si možak predstavlja, kako bo ob bodočem kaminu goste zabaval z anekdotami iz svojega bogatega življenja in nas prešine, da zadnja leta (desetletja?) ni počel drugega, kot se ukvarjal z načrti in da morda v svojem življenju, podrejenem idealni hiši, morda niti nima kandidatov za posedanje pred kaminom, ali ko ob načrtovanju glasbene sobe ugotovi, da kitare že petnajst let sploh ni vzel v roke, se nam morda zazdi

odgovor na vprašanje o zapravljanju časa razmeroma enostaven. A po drugi strani možak ob posvečanju časa svoji novi hiši uživa: »V poznih večernih urah je bil pokonci in načrtoval vedno nove fantastične stvari, ki jih bo imel v novem domu. Ob tem je zelo užival.« Morda pa je ravno načrtovanje njegovo življenjsko gonilo? Njegov navdih in vir zadovoljstva? Saj pravijo, da ni pomemben cilj, pač pa pot. Morda to ve tudi možak? No, pravijo pa tudi, povedano z besedami kofetarskih modrovanj, da je lahko biti pameten za druge ...

Slikanica je avtorski projekt nagrajevane švedske umetnice, ki ustvarja tudi animirane filme, kar pomeni, da je zgodba prav toliko kot na besedilo oprta tudi na ilustracije. Te nas popeljejo v smrekov in brezov gozd, v mir in tišino domnevno severnjaške pokrajine, pa tudi v notranjost možakove hiše, deloma tudi ob njegovih zapiskih in skicah, ki nenazadnje povejo marsikaj o možakovem značaju in željah: je izbirčen, megalomanski in kreativen, predviden kip njega samega (trideset procentov višji od možakove naravne velikosti!) pa priča tudi o njegovi nečimrnosti. Dve ilustraciji obsegata štiri strani hkrati, kar je doseženo s principom »pregibanja oziroma odpiranja«. Prva takšna je že omenjena ilustracija, ki prikazuje možakove skice, druga pa podoba ruševin njegove hiše, ki si jo je že podredila narava; tu je treba dodati, da je proces propada stavbe nekam karikirano hiter in seveda podrejen sporočilu zgodbe.

O možaku, ki je gradil hišo torej v maniri dobrih knjig samo opisuje in prikazuje; ne sodi in ne razlaga. Za razliko od junakinje knjige *Biti jaz*, ki si ves čas zastavlja vprašanja, si možak ne zastavlja globljih vprašanj od tega, ali bi si omislil pravi kamin ali imitacijo, ali potrebuje prostor za kadilce ali ne itd. Vprašanja manj materialističnih razsežnosti prepučša zainteresiranemu bralcu.

Gaja Kos